مەدەنىيەت، ئىسلام ۋە بىدئەت

ئەركىن سىدىق

2015-يىلى 12-ئاينىڭ 25-كۈنى

يېقىندا بىر قېرىندىشىمىز مەن تورلارغا چىقارغان «تىرىشچانلىق ۋە ئىبادەت (2)» دېگەن ماقالىنىڭ ئاستىغا ئىنكاس يېزىپ، ماڭا بىر ئىلتىماس سۇندى. ئۇنىڭ ئىنكاسىنىڭ مۇناسىۋەتلىك قىسمى مۇنداق (نەقىل):

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم ھۆرمەتلىك بىلىمخۇمار ئۇستاز! سىز ياسىر قازى ۋە ئۇيغۇرلارنىڭ ئۈچۈن ئولتۇرغان ... ئۇيغانغا ئوخشاش دىنىي ئالىملارنىڭ تەبلىغلىرىدىن پايدىلىنىپ، ياكى ئۇلار بىلەن ئالاقىلىشىش ئارقىلىق، «بىدئەت» توغرىسىدىكى ھەدىسنىڭ توغرا مەنىسى «دىندا ئەسلى يوق بولۇپ، كېيىن يېڭىدىن پەيدا بولغان ئىشلار بىدئەت»، دېگەندىن ئىبارەت ئىكەنلىكىنى ئېنىقلاپ بەرگەن بولسىڭىز. بىدئەت ھەققىدىكى كۆزقاراش ئۆز مەنىسىنى تاپسا، مۇسۇلمانلار ئارىسىدىكى، بولۇپمۇ ئۇيغۇرلار ئارىسىدىكى زىددىيەت ۋە ئازغۇنلۇقلارنى پەسەيتىپ، ئىتتىپاقلىقنى قولغا كەلتۈرگىلى بولاتتى، دەپ قارايمەن. ئاللاھقا ئامانەت (ئەسلىدىكى ئىنكاسنىڭ قالغان قىسمى قىسقارتىلدى).

بىدئەت مەسىلىسى مەن ئۆزۈممۇ چۈشىنىۋېلىشنى ئارزۇ قىلىپ كەلگەن بىر مەزمۇن بولۇپ، يۇقىرىدىكى ئىنكاسنى كۆرگەندىن كېيىن، مەن ياسىر قازى بىلەن «ئويغان» نىڭ تورلاردىكى لېكسىيە-دوكلاتلىرىنى بىر ئاز تەكشۈرۈپ كۆردۈم. ھەممىدە ياسىر قازىنىڭ مۇشۇ تېما ئۈستىدە ئېلىپ بارغان بىر سۆھبىتىنىڭ سىن ھۆججىتىنى تاپتىم. بۇ سۆھبەتنى ئامېرىكىدا ئىشلىنىدىغان، ئىنگلىزچە «The Dean Show» دەپ ئاتىلىدىغان بىر تېلېۋىزور پروگراممىسى ياسىر قازى بىلەن ئېلىپ بارغان بولۇپ، ئۇ تورلارغا 2008-يىلى 3-ئىيۇلدا چىقىرىلىپتۇ. يەنى، بۇ سۆھبەت ياسىر قازى ئامېرىكىدىكى يالى ئۇنىۋېرسىتېتىدا «ئىسلام تەتقىقاتى» كەسپىنىڭ دوكتورلۇق ئوقۇشىنى داۋاملاشتۇرۇۋاتقان بىر ۋاقىتتا ئۆتكۈزۈلۈپتۇ [1]. بۇ سىن ھۆججىتىنىڭ ئۇزۇنلۇقى 47 مىنۇت بولۇپ، ئۇنىڭ تېمىسى «مەدەنىيەت بىلەن ئىسلامنىڭ پەرقى، ۋە بىدئەت» ئىكەن. «The Dean Show» دەپ ئاتىلىدىغان ئىنگلىزچە پروگرامما پۈتۈن دۇنياغا سىملىق تېلېۋىزور ۋە سۈنئىي ھەمراھ دولقۇنلىرى ئارقىلىق تارقىتىلىدىغان بولۇپ، ئۇنىڭ كۆرگۈچىلىرى مىليونلاپ سانىلىدىكەن [2]. بۇ پروگراممىدا بۈگۈنكى كۈندىكى مۇسۇلمانلار يولۇققان مەسىلىلەر ئۈستىدە ياسىر قازى بىلەن ئېلىپ بارغان سۆھبەتلەر كۆپ بولۇپ، مەن ئۇلارنىڭ بەشتىن كۆپرەكىنى قايتا-قايتا ئاڭلاپ چىقتىم. مەزكۇر يازمىدا «مەدەنىيەت بىلەن ئىسلامنىڭ پەرقى، ۋە بىدئەت» دېگەن تېمىدىكى سۆھبەتنىڭ ئاساسىي مەزمۇنلىرىنى تونۇشتۇرىمەن.

1-رەسىم: ئۇيغۇرلارنىڭ توپا بېشىدىكى دىنىي پائالىيەتتىن بىر كۆرۈنۈش.

ماقالىدىكى كىچىك تېمىلارنى مەن ئۆزۈم قويدۇم. ئەگەر بۇ يازمىغا ئۆزۈمنىڭ كۆز-قاراشلىرىنى قوشۇپ قويماقچى بولسام، ئۇنى بىر «ئىلاۋە» شەكلىدە ئايرىم قىستۇرۇپ قويىمەن. تۆۋەندىكىسى ئاشۇ سۆھبەتنىڭ مەزمۇنى. بۇ سۆھبەتتە بىر «ئەددى» (Eddie) ئىسىملىك پروگراممىا باشقۇرغۇچىسى ياسىر قازىدىن سوئال سورايدۇ. ئۇنىڭغا قارىتا ياسىر قازى جاۋاب بېرىدۇ.

سوئال: نېمىنىڭ مەدەنىيەت، نېمىنىڭ ئىسلام ئىكەنلىكىنى قانداق پەرق ئېتىمىز؟

1. ئىسلام دىنى مۇكەممەل دىندۇر

بىز مۇسۇلمان بولۇش سۈپىتىمىز بىلەن مۇنداق بىر ئىشقا ئىشىنىمىز: ئاللاھ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى بىزگە ئۈلگە قىلىپ ئەۋەتكەن. ئۇنىڭ ۋەزىپىسى بىزگە ئۆزىمىزنىڭ مۇسۇلمان بولۇش سۈپىتىمىز بىلەن قايسى ئىشلارنى قىلىشىمىز كېرەكلىكىنى چۈشەندۈرۈپ قويۇش، بىزگە دىنىمىزنى ئۆگىتىپ قويۇش. ئۇ بىزگە دىنىدىن خالىي ئىلىم-پەننى، ئىنژېنېرلىق، فىزىكا، ۋە ماتېماتىكىنى ئۆگىتىپ قويۇش ئۈچۈن ئەۋەتىلگەن ئەمەس. ئۇ ئاللاھنىڭ ئەلچىسى بولۇپ، بىزگە نېمىگە ئىشىنىشىمىز كېرەكلىكى، دىنىنىڭ دائىرىسى ئىچىدە بىزنىڭ قايسى ئىشلارنى قىلىمىز كېرەكلىكى، قانداق ئىشلار بىزنى ئاللاھنىڭ جازاسىدىن ساقلاپ قالىدىغانلىقى، ۋە قانداق ئىشلار بىزنى جەننەتكە كىرىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىدىغانلىقىنى ئۆگىتىپ قويۇش ئۈچۈن ئەۋەتىلگەن. ئاشۇنداق ۋەزىپىلەرنى ئەستىن چىقارمىغان ئاساستا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە ئىسلامنىڭ ھەممە ئۇچۇرلىرىنى تولۇق يەتكۈزدى. باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە يەتكۈزگەن ئۇچۇرلاردا ھېچ قانداق مۈجمەللىككە ئورۇن بەرمىدى. ھېچ قانداق ئۆزگەرتىشكىمۇ ئورۇن قويمىدى. چۈنكى، ئۇ ئەكەلگەن تەلىماتلار مەڭگۈلۈك تەلىماتلاردۇر.

ئۇ ھەدىسلەرنىڭ بىرىدە «مەن سىلەر ئۈچۈن بىر تۈز يول، بىر نۇرلۇق يول ھازىرلاپ قويدۇم. ئۇ خۇددى كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ پەرقىدەك ئېنىق»، دەيدۇ.

ئۇ يەنە بىر ھەدىستە مۇنداق دەيدۇ: ئاللاھ ئەۋەتكەن ھەر بىر پەيغەمبەر ئۆز ئۈممەتلىرىگە ئۆزى بىلىدىغان ياخشى ئىشلارنىڭ ھەممىسى بىلەن ئۆزى بىلىدىغان يامان ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى دەپ، شۇ ئارقىلىق ئۆز ئۈممەتلىرىنى ئاشۇ ياخشى ئىشلارنى قىلىپ، ئاشۇ يامان ئىشلاردىن ساقلىنىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە بىر ھەدىستە مۇنداق دەيدۇ: مەن سىلەرگە دەپ بەرگەن ئۇسۇللاردىن باشقا سىلەرنى ئاللاھقا يېقىنلاشتۇرىدىغان ئۇسۇل يوق. شۇنداقلا مەن سىلەرگە دەپ بېرىپ، سىلەرنى ئاگاھلاندۇرغان ئىشلاردىن باشقا سىلەرنى ئاللاھتىن يىراقلاشتۇرۇپ، دوزاخقا يېقىنلاشتۇرىدىغان ئىشلارمۇ يوق.

شۇنىڭ ئۈچۈن بىز، خۇددى ئاللاھ قۇرئاندا دېگىنىدەك، ئىسلام دىنى بىر تەلتۆكۈس ۋە مۇكەممەل دىن، دەپ قارايمىز. قۇرئاندىكى ئەڭ ئاخىرىدا نازىل قىلىنغان ئايەتتە مۇنداق دېيىلىدۇ: مەن بۈگۈن دىنىمنى سىلەر ئۈچۈن تەلتۆكۈس تاماملاپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ بەردىم.

ئىلاۋە: يۇقىرىدىكىسى 5-سۈرە 3-ئايەتنىڭ بىر قىسمى بولۇپ، ئۇ قۇرئاننىڭ ئۇيغۇرچە تەرجىمىسىدە مۇنداق دەپ ئېلىنىپتۇ: «بۈگۈن سىلەرنىڭ دىنىڭلارنى پۈتۈن قىلدىم، سىلەرگە نېمىتىمنى تاماملىدىم، ئىسلام دىنىنى سىلەرنىڭ دىنىڭلار بولۇشقا تاللىدىم.»

سىز مۇكەممەل نەرسىنى يامىمايسىز. سىز ئۇنىڭدىن بىر نەرسىنى ئېلىۋەتمەيسىز، ۋە ئۇنىڭغا بىر نەرسىنى قوشۇپ قويمايسىز. مۇكەممەل نەرسىنىڭ ئوخشىمىغان نۇسخىسى بولمايدۇ، يەنى 1-نۇسخىسى، 2-نۇسخىسى، ۋە 3-نۇسخىسى دېگەندەك ئوخشىمىغان نۇسخىلىرى بولمايدۇ. ئۇنداق نەرسە مۇكەممەل نەرسىدۇر. يۇمشاق دېتاللارنىڭ ئوخشىمىغان نۇسخىلىرى بار بولىدۇ، سەۋەبى ئۇلار مۇكەممەل نەرسىلەر ئەمەس. ئۇلارنىڭ كاشىلىسى، مەسىلىسى ۋە نۇقسانلىرى بار

بولىدۇ. شۇڭلاشقا سىز ئۇلار ئۈستىدىن ياماقچىلىق ياكى ياخشىلاش ئېلىپ بېرىپ، ئاندىن ئۇلارنىڭ يېڭى نۇسخىلىرىنى، ياكى يېڭى مەھسۇلاتلارنى ئىشلەپ چىقىسىز. ئەگەر كىشىلەر بىر مەھسۇلات ئۈستىدە قىلغىلى بولىدىغان ۋە قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى قىلىپ، بىر مۇكەممەل مەھسۇلاتنى ئىشلەپ چىقارغان بولسا، ئاندىن سىز بېرىپ ئۇنى ئۆزگەرتسىڭىز، ئۇ بىر مەسىلە بولۇپ قالار ئىدى. يەنى، سىز ئۇنى ئۆزگەرتسىڭىز، ئۇنى پەقەت ناچارلىققىلا ئۆزگەرتىسىز. بىزنىڭ دىنىمىز ھەققىدىكى كۆز-قارىشىمىز ئەنە شۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللاھقا ئىبادەت قىلىشقا ئائىت بىز بىلىشكە تېگىشلىك ھەممە ئىشلارنى بىزگە دەپ بولغان. ئەگەر بىرەر ئادەم كېلىپ «مەن ئاللاھقا ئىبادەت قىلىشنىڭ ياخشىراق ئۇسۇلىنى بىلىمەن»، دەيدىكەن، ئۇ بىر ئېغىر مەسىلە بولىدۇ. چۈنكى، ئۇنىڭ دېگىنى «مەن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن ياخشىراق بىلىمەن»، دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. شۇڭلاشقا ھېچ قانداق مۇسۇلمان كىشى ئۇنداق گەپنى قىلمايدۇ.

2. دىنىي ئىبادەت ئىشلىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتى بويىچە بولىدۇ

ساھابىلەرنىڭ بەزىلىرى «پەيغەمبىرىمىز ناھايىتى ئۇلۇغ بولغانلىقتىن بەزى ئىشلارنى قىلمىسىمۇ بولىدۇ، ئەمما ئۇ قىلمىغان ئاشۇ ئىشلارنى بىز قىلساق بولۇۋېرىدۇ؛ بەزى ئىشلارنى بىز ئۇنىڭدىن كۆپرەك قىلساق بولۇۋېرىدۇ»، دەيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇ گەپلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ساھابىلەرنى يىغىپ، ئۇلارغا: «مېنىڭ سۈننىتىم (يەنى مېنىڭ ئۇسۇلۇم) ئەڭ ياخشى سۈننەت. ئەگەر بىر ئادەم مېنىڭ سۈننىتىمدىن ئايرىلىدىكەن، مەن ئۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋەتنى ئۈزىمەن»، دەيدۇ. بىزنىڭ دىنىمىز بىزدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تەلىماتلىرىغا ئاساسەن بىر مۇۋاپىق ئۇسۇلدا ياشىشىمىزنى تەلەپ قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدە دىنىي ئىبادەت پائالىيەتلىرىمۇ بار.

شۇڭلاشقا ھەر قانداق بىر ۋاقىتتا بىر ئادەم كېلىپ: «بىز ئاللاھقا مۇنداق مۇنداق ئىبادەت قىلىشىمىز كېرەك»، دەيدىكەن، سىز ئۇ ئادەمگە ھۆرمەت بىلدۈرگەن ئاساستا ئۇنىڭدىن مۇنداق بىر ئاددىي سوئالنى سورىسىڭىز بولۇۋېرىدۇ: «بۇ بىر ناھايىتى ياخشى ئىش ئىكەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قەيەردە ئاشۇنداق ئىش-ھەرىكەتنى قىلغان، شۇنى ماڭا دەپ بېرەلەمسىز؟» ياكى سىز باشقا بىر ئۆلىمانىڭ قېشىغا بېرىپ، بۇ ئىشنى ئۇنىڭدىن سورىسىڭىزمۇ بولىدۇ، ياكى بولمىسا سىز مۇسلىم ياكى بۇخارى ھەدىسلىرىنى ئۆزىڭىز تەكشۈرۈپ، ئاشۇنداق ئىشنىڭ بار-يوقلۇقىنى ئۆزىڭىز جەزملەشتۈرسىڭىزمۇ بولۇۋېرىدۇ. ئاشۇنداق ئىزدىنىشىڭىزنىڭ نەتىجىسىدە سىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ راستىلا ئاشۇنداق دېگىنىنى بايقىسىڭىز، سىز شۇ بويىچە ئىش كۆرسىڭىز بولۇۋېرىدۇ.

ئەمما، ئەگەر ھېلىقى كىشى «ماڭا ئۇ گەپنى ئوقۇتقۇچىم دەپ بەرگەن»، ياكى «مېنىڭ دىنىي بىلىملىرىدىن گۇمانلىنىدىغانغا سەن كىمتىڭ؟» دەيدىكەن، ئۇنىڭ قىلغىنى نامۇۋاپىق ئىش، قوپاللىق ۋە ھاكاۋۇرلۇق بولىدۇ. چۈنكى، بۇ يەردىكى مەسىلە ئۇنىڭ بىلىمىدىن گۇمانلىنىش ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ بىلىمىنى جەزملەشتۈرۈشتىنلا ئىبارەت. ئەگەر بىر ئادەم ھەقىقەتەن بىلىملىك بولسا، ئۇ ئاشۇ بىلىمىنىڭ نەدىن كەلگەنلىكىنى دەپ بېرەلىشى كېرەك. بولۇپمۇ دىنىي ئىبادەت ئىش-ھەرىكەتلىرىگە كەلگەندە، ئەگەر بىر ئادەم «بۇ ئىشنى مۇنداق قىلىدۇ» دەيدىكەن، ئۇ چوقۇم ئۇنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دېگەن-دېمىگەنلىكىنى ئىسپاتلاپ بېرەلىشى كېرەك.

3. چەكلەنمىگەن تەبىئىي ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى قىلسا بولۇۋېرىدۇ

يەنە بىر تەرەپتىن، بىزنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇشىمىزدىكى يېيىش، ئىچىش، ۋە كىيىنىش قاتارلىق ئاددىي ئىشلار بىزنىڭ مەدەنىيىتىمىز بىلەن مۇناسىۋەتلىك. بىزنىڭ دىنىمىز بۇنداق ئىشلاردا بىر ئومۇمىيۈزلۈك كۆرسەتمە بەرگەن. مەسىلەن، چوشقا گۆشى يېمەسلىك، ھاراق ئىچمەسلىك، ۋە باشقىلار. قالغان ئىشلار ئۆزىمىزگە باغلىق. ئەگەر بىر ئادەم ئەرەبلەرنىڭ تامىقىغا قارىغاندا پاكىستانلىقلارنىڭ تامىقىنى ياخشىراق كۆرىدىكەن، ئۇ پاكىستانلىقلارنىڭ تامىقىنى يېسە بولۇۋېرىدۇ. بۇ ئىشقا پۈتۈنلەي يول قويۇلىدۇ. چۈنكى، بىزنىڭ دىنىمىز بۇنداق تاللاشلارنىڭ ئىچىدىكى بىرەرسىنى بېكىتىپ بەرمىگەن. بۇنداق ئىشلاردا پەقەت بىزنىڭ دىنىي قانۇنلىرىمىزغا خىلاپلىق كېلىپ قالمىسىلا، سىز قايسىسىنى تاللىسىڭىز بولۇۋېرىدۇ.

ئىنسانلارنىڭ ئىش-ھەرىكەتلىرىنى ئومۇملاشتۇرۇپ ئىككى خىلغا ئايرىش مۇمكىن.

ئۇنىڭ بىرىنچىسى تەبىئىي ئىشلار. بۇ بىز ئىنسان بولغانلىقىمىز ئۈچۈن قىلىدىغان ئىشلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. مەسىلەن، بىز يەيمىز، ئىچىمىز، كىيىمىز، خىزمەت قىلىمىز، ھەر خىل تىللاردا سۆزلىشىمىز، باشقىلار بىلەن ئالاقە قىلىمىز، ۋە ماشىنا ھەيدەيمىز. بۇلارنىڭ ھەممىسى تەبىئىي ئىشلار. بىر ئىشنىڭ تەبىئىي ئىش ئىكەنلىكى ياكى ئەمەسلىكىنى ئايرىشتا مۇنداق بىر نۇقتىغا دىققەت قىلساقلا بولىدۇ: ئۇ قانداق دىنغا ئېتىقاد قىلىدىغان بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ھەممە ئادەم قىلىدىغان ئىشلار. ئەگەر شەرىئەتتە چەكلەنمىگەنلا بولسا، تەبىئىي ئىشلارغا تەۋە ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى قىلسا بولۇۋېرىدۇ.

مەسىلەن، ئەگەر سىز مەلۇم بىر خىل كىيىنىش يولىنى تاللىغان بولۇپ، بىرى كېلىپ سىزگە: «قېرىنداشىم، ئۇنداق كىيىنسىڭىز بولمايدۇ» دېسە، ئۇ سىزگە نېمىشقا سىز ئاشۇنداق كىيىنسىڭىز بولمايدىغانلىقىنى دەپ بېرىشى كېرەك. سىزنىڭ ئاشۇنداق كىيىنسە بولۇۋېرىدىغانلىقىنى ئىسپاتلاپ بېرىش مەجبۇرىيىتىڭىز يوق. ھېلىقى كىشى سىزگە ئاشۇنداق كىيىنسە بولمايدىغانلىقىنى ئىسپاتلاپ بېرىشى كېرەك.

تەبىئىي ھاياتنىڭ كۈندىلىك ئىش-پائالىيەتلىرى ھەققىدىكى ئومۇمىي پرىنسىپ ئەنە شۇ.

4. ئىسپاتى يوق دىنىي ئىش-ھەرىكەتلەرنىڭ ھېچ قاندىقىنى قىلىشقا بولمايدۇ

ئىنسانلارنىڭ ئىككىنچى خىلدىكى ئىش-ھەرىكىتى دىنىي ئىش-ھەرىكەتلەردىن ئىبارەت. دىنىي ئىش-ھەرىكەتلەر ئوخشىمىغان دىنلار ئۈچۈن ئوخشاش بولمايدۇ. بىز شۇنىڭغا قاراپ ئۇلارنىڭ تەبىئىي ئىش-ھەرىكەتلەر ئەمەسلىكىنى جەزملەشتۈرەلەيمىز. ئەگەر سىز ئامېرىكىدا بولسىڭىز، گەرچە ئىككى ئادەم ئوخشاش كىيىنىپ، ئوخشاش ئورۇندا ئىشلىسىمۇ، ئۇ ئىككى ئادەمنىڭ ئىچىدىكى مۇسۇلمان ئادەم جۈمە كۈنى مەسچىتكە بارىدۇ، خرىستىئانچى كىشى بولسا يەكشەنبە كۈنى چېركاۋغا بارىدۇ. شۇڭلاشقا كېيىنكىسى دىنىي ئىش-ھەرىكەت بولىدۇ.

دىنىي ئىش-ھەرىكەتلەرگە كەلگەندە، ئومۇمىي پرىنسىپ يۇقىرىدىكىنىڭ دەل ئەكسىچە بولىدۇ. يەنى، تەبىئىي ئىشلاردا يول قويۇلمايدىغانلىقى ھەققىدە ئىسپات يوق ھەر قانداق ئىشقا يول قويۇلىدۇ. ئەمما دىنىي ئىش-ھەرىكەتلەردە بولسا، سىز قىلسا بولىدىغانلىقىغا ئىسپات تېپىپ بېرەلمەيدىغان ھەر قانداق ئىشنى قىلسىڭىز بولمايدۇ.

مەسىلەن، بىر ئادەم بىر كۈنى «مەن بۈگۈن ئاللاھقا ئىبادەت قىلىمەن» دەپ، ئۈسسۈل ئويناپ، چاۋاك چېلىش ئىشلىرىنى قىلسا بولمايدۇ. ئۇنداق ئەھۋالدا سىز ئۇنىڭغا «ئۇكام، بۇنداق ئىشقا يول قويۇلمايدۇ»، دەيسىز. ئۇ «سەندە نېمە ئىسپات بار؟» دەپ سورىسا، سىزنىڭ ئۇنىڭغا ئىسپات كۆرستىش مەجبۇرىيىتىڭىز يوق. بۇنداق ئەھۋالدا ئىسپاتنى يەنە بىر ئادەم، يەنى ھېلىقى ئىش-ھەرىكەت بىلەن شۇغۇللانغان ئادەم كۆرستىشى كېرەك. بۇنداق ئەھۋالدا ئىسپات كۆرستىش مەجبۇرىيىتى ئىبادەت قىلىش ئىش-ھەرىكىتىنى ئېلىپ بېرىۋاتقان ئادەمنىڭ ئۈستىدە بولىدۇ.

5. «بىدئەت» دېگەن نېمە؟

يەنى، تەبىئىي ئىشلاردا بىر ئىشقا يول قويۇلمايدىغانلىقىنى ئىسپاتلاش مەجبۇرىيىتى ئاشۇ ئىشنى قىلىۋاتقان ئادەمنى توسقان ئادەمنىڭ ئۈستىدە بولىدۇ. مەسىلەن، سىز بىر خىل يېمەكلىكنى يېسىڭىز، بىر ئادەم كېلىپ سىزگە «بۇنى يېسىڭىز بولمايدۇ» دېسە، ئۇنى يېسە بولمايدىغانلىقىنى ئاشۇ ئادەم سىزگە ئىسپاتلاپ بېرىشى كېرەك. ئەگەر سىزنىڭ يېگىنىڭىز چوشقا گۆشى بولۇپ، ئۇ كىشى «ئاللاھ چوشقا گۆشى ھارام، دېگەن» دېسە، ئۇ ھالدا سىز ئۇنىڭ گېپىنى قوبۇل قىلىشىڭىز كېرەك. ئەمما سىزنىڭ يېگىنىڭىز باشقا ھالال يېمەكلىكلەر بولسا، گەرچە ئۇنداق يېمەكلىكلەرنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەپ باقمىغان بولسىمۇ، سىز ئۇنى يېسىڭىز بولۇۋېرىدۇ. مەسىلەن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەرگىزمۇ گۈرۈچ يەپ باقمىغان، ئەمما گۈرۈچ ھالال يېمەكلىككە كىرىدۇ. سىز گۈرۈچ تاماقنى يەۋاتقاندا بىر ئادەم قېشىڭىزغا كېلىپ: «بۇ

بىدئەت. سەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قىلمىغان بىر ئىشنى قىلغىلى تۇرۇپسەن» دېسە، سىز ئۇنىڭغا مۇنداق دەڭ: سىز «بىدئەت» دېگەن سۆزنىڭ مەنىسىنى چۈشەنمەپسىز.

بىدئەتنىڭ دۇنياۋى ئىشلاردا يۈز بېرىشى مۇمكىن ئەمەس. بىدئەت پەقەت دىنىي ئىش-ھەرىكەتتىلا يۈز بېرىدۇ. يېڭى تېپتىكى ماشىنا كەشىپ قىلسىڭىز، يېڭى كومپيۇتېر ئىجاد قىلسىڭىز، ياكى باشقا بىر يېڭى تېخنىكا كەشىپ قىلسىڭىز بولۇۋېرىدۇ. ئۇنداق قىلىش بىدئەتكە كىرمەيدۇ. ئەمما، سىز بىر يېڭى خىلدىكى شورپا مەھسۇلاتى ئىشلەپ چىقارماقچى بولۇپ، ئۇنىڭغا چوشقا گۆشى خۇرۇچلىرىنى ئىشلەتسىڭىز بولمايدۇ. تەبىئىي ئىشلاردىكى يېڭىلىق يارىتىشنى شەرىئەت كونترول قىلمايدۇ.

ئاللاھقا يېقىنلىشىش ئۈچۈن سىز بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولۇپ، قۇرئان ياكى سۈننەتتە يوق ئىشلاردىن بىرىنى قىلماقچى بولسىڭىز، سىز بىزنىڭ دىنىمىزدا يوق بىر يېڭى ئىشنى ئىجاد قىلغان بولۇپ، ئۇ «بىدئەتلىك» بولىدۇ. ئۇنداق قىلىشنىڭ خەتىرى شۇكى، سىز ئاشۇنداق قىلىش ئارقىلىق ئۆزىڭىزنى بىر پەيغەمبەرنىڭ ئورنىغا كۆتۈرۈۋالغان بولىسىز. بۇنداق ئەھۋالدا سىز «پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ئىشتا بىزگە يول كۆرسەتمىگەن بولۇپ، بۇ ئىشنى مەن ئۇنىڭدىن ياخشىراق بىلىمەن»، دېگەن بولىسىز. سىز ئۇنداق قىلسىڭىز، دىنىمىزنى ھەممە ئادەم ئۆزچۆن ئېچىۋەتكەن، ئۇنى كىم نېمىش قىلسا بولۇۋېرىدىغان بىر دىنغا ئايلاندۇرۇپ قويغان بولىسىز. ئۇنداق ئەھۋالدا ئوخشىمىغان ئادەم دىنىمىزنى ئوخشىمىغان ھالەتكە ئۆزگەرتىپ، ئەڭ ئاخىرىدا دىنىمىزنىڭ ھېچنېمىسى ساقلىنىپ قالمايدۇ. بىر ئەۋلاد مۇددىتى ئىچىدىلا دىنىمىز پۈتۈنلەي ئۆزگىرىپ كېتىدۇ.

ئەگەر بىر ئادەم دىنىمىزغا بىر ياخشى نەرسىنى قوشماقچى بولسا، قانداق بولىدۇ؟

ئەگەر بىر ئادەم دىنىمىزغا بىر ياخشى نەرسىنى ئېلىپ كىرسە، ئۇ ئادەم قىلغان ئاشۇ ياخشى ئەملى ئۈچۈن قىيامەت كۈنىگىچە مۇكاپاتقا ئېرىشىدۇ. شۇنداقلا ئەگەر بىر ئادەم دىنىمىزغا بىرەر يامان نەرسىنى ئېلىپ كىرسە، ئاشۇ ئادەمگە بىر گۇناھ ئارتىلىپ، ئۇنىڭ سورىقى قىيامەت كۈنى قىلىنىدۇ. بۇ بىر ھەدىستە رىۋايەت قىلىنغان. بۇ يەردىكى «ياخشى نەرسە» بىلەن «يامان نەرسە» دېگەن نېمە؟ ئۇنى چۈشىنىش ئۈچۈن، ئاشۇ ھەدىسنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشىنى بىلىۋېلىش كېرەك.

بۇ ھەدىسنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشى مۇنداق: بىر كەمبەغەل ئادەم ساھابىلەرنىڭ قېشىغا كەلگەندە، ئۇنىڭ كىيىمى پۈتۈنلەي يىرتىلىپ كەتكەن بولۇپ، ئۇنىڭ بەدىنىنى مۇۋاپىق ھالدا يېپىپ تۇرالمايدىغان ھالەتكە چۈشۈپ قالىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇ ئادەمنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا ئىنتايىن قاتتىق ئىچ ئاغرىتىدۇ. كۆڭلىدە «بۇ كىشى مېنىڭ ساھابىلىرىمنىڭ بىرى تۇرۇپ، ئۇچىسىدا تۈزۈكرەك كىيىممۇ يوق ئىكەن»، دەپ ئويلايدۇ. ھەمدە ساھابىلەرنىڭ ئالدىغا چىقىپ، ئۇلارغا ساخاۋەتلىك ئىشلىرى ھەققىدە تەلىم ۋە نەسىھەت بېرىدۇ. ئازراق ۋاقىتنىڭ ئىچىدە بۇ كەمبەغەل كىشىگە قارىتا ساھابىلەردىن ھېچكىم ھېچ ئىش قىلمايدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن ئادەم توپى ئىچىدىكى بىر ئادەم ئۆيىگە قايتىپ، كىچىككىنە چىلانغا ئوخشاش يېمەكلىكنى ئېلىپ كېلىپ، ھېلىقى يىرتىق كىيىملىك ئادەمگە بېرىدۇ. بۇنى كۆرگەن يەنە بىر ئادەم كۆڭلىدە «مەن ئۇنىڭدىن ياخشىراق قىلالايمەن»، دەپ ئويلاپ، ئۆيىگە بېرىپ، سەل كۆپرەك نەرسە ئەكېلىپ، ھېلىقى يىرتىق كىيىملىك كىشىگە بېرىدۇ. بۇ ئىش 3-ئادەم ۋە 4-ئادەملەر بىلەن يەنە تەكرارلىنىدۇ. شۇنداق قىلىپ 1-ئادەم باشقا ھەممە ئادەملەر ئۈچۈن باشلامچى بولۇش، ياكى كاتالىزاتور (catalyst) بولۇش رولىنى ئوينايدۇ. ئاشۇ ئەھۋالغا قارىتا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «كىمكى بىر ياخشى ئەمەل قىلىدىكەن، ئۇ مۇكاپاتقا ئېرىشىدۇ. كىمكى ئۇنىڭغا ئەگىشىپ بىر ياخشى ئەمەل قىلىدىكەن، ئۇمۇ مۇكاپاتقا ئېرىشىدۇ. بىر ئادەم يامان ئىشنى قىلىپ، باشقىلار ئۇنىڭغا ئەگىشىپ يامان ئىشلارنى قىلسا، ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە گۇناھ ئارتىلىدۇ.» بۇ يەردە يۈز بەرگىنى بىر ساخاۋەتلىك ئىشى بولۇپ، ئۇ بىزنىڭ دىنىمىزنىڭ ئىچىدىكى بىر ئىشتۇر.

ئەمما، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قىلماي چۈشۈرۈپ قويغان، بىزنىڭ دىنىمىزغا قوشسا بولىدىغان ياخشى ئەمەل يوق. سىز بىزنىڭ دىنىمىزغا بىرەر يېڭى نەرسىنى قوشماقچى بولىدىكەنسىز، ئۇ چوقۇم يامان نەرسە بولۇپ چىقىدۇ. بۇ ھەقتىمۇ ھەدىس بۇخارىدا بىر رىۋايەت بار. ئۇنىڭدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ھەر قانداق بىر ئادەم بىزنىڭ دىنىمىزغا بىر نەرسىنى ئېلىپ كىرمەكچى بولىدىكەن، ئۇ نەرسە رەت قىلىنىدۇ.» بۇنىڭ مەنىسى، ئۇنداق نەرسىنى

ئاللاھ قوبۇل قىلمايدۇ، دېگەندىن ئىبارەت. بۇنداق ئىشلاردا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بارلىق قانۇنلارنى بېكىتىپ بولغان بولۇپ، بىز پەقەت شۇلارغا ئەمەل قىلساقلا بولىدۇ.

6. سوئال-جاۋابلار

ئىلاۋە: مەزكۇر تېلېۋىزور پروگراممىسى مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، باشقۇرغۇچى ياسىر قازىدىن دىنىمىزغا ئائىت بىر قىسىم سوئاللارنى سورىدى. ياسىر قازى ئۇ سوئاللارغا جاۋاب بەردى. تۆۋەندە مەن ئاشۇ سوئال-جاۋابلارنىڭ ئىچىدىكى ئۆزۈم ئۇيغۇرلار ئۈچۈن مۇھىم، دەپ قارىغان بىر قانچىسىنىڭ مەزمۇنىنى قىسقىچە بايان قىلىپ ئۆتىمەن.

--سوئال: سىز قۇرئاننى تولۇق بىلىسىز، ئۇنىڭ مەنىسىنى چۈشىنىسىز. سىز كۆچلۈك ھەدىسلەرنىمۇ ئۇزۇن مۇددەت تەتقىق قىلغان بولۇپ، ئۇلارنىمۇ تولۇق بىلىسىز. ئەگەر ھازىر سىز ئىسلامغا تەۋە ئەمەس بىر نەرسىنى دېسىڭىز، ئۇ سىز ئۈچۈن بىر چوڭ مەسىلە بولۇپ قالامدۇ؟ سىز ئۇنداق قىلىشقا «ياق، ياق»، دەمسىز؟ سىزنىڭ بىر نەرسىنى ھالال، ياكى يەنە بىر نەرسىنى ھارام دېيىشىڭىزگە بولمايدۇ، شۇنداقمۇ؟
جاۋاب: ئەلۋەتتە شۇنداق. مېنىڭ ئۇنداق قىلىشىمغا قەتئىي بولمايدۇ.

--سوئال: بىر ئادەم ئۆلۈپ كەتكەندە ھەر ئاخشىمى سۈرە ياسىننى قىرائەت قىلىش، 7 كۈن ياكى 40 كۈن ئۆتكەندە بىر توپ ئادەم بىر مەسچىتكە يىغىلىپ، ئۆلۈپ كەتكەن كىشى ئۈچۈن قۇرئاننى قىرائەت قىلىش ئىشى ئىسلامدا بار ئىشمۇ؟
جاۋاب: بىر توپ ئادەم بىر يەرگە يىغىلىپ، قۇرئاننى ئوپچە قىرائەت قىلىش ئىشى بىزنىڭ قەدىمكى دىنىي كىتابلىرىمىزنىڭ ھېچ قايسىسىدا رىۋايەت قىلىنىپ باققان ئەمەس. ئەگەر بۇ بىر ياخشى ئىش بولغان بولسا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولغاندا، ساھابىلەر شۇنداق قىلغان بولاتتى. ياكى بولمىسا ساھابىلەردىن بىرەرى تۈگەپ كەتكەندە، ساھابىلەر ئۆز-ئارا شۇنداق قىلىشقان بولاتتى. ياكى بولمىسا ساھابىلەر ۋاپات بولغاندا، ئۇلارنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى ئۇلار ئۈچۈن شۇنداق قىلغان بولاتتى. ئەمما ھەدىسلەردە ئۇنداق رىۋايەتلەر قەتئىيلا يوق. ئەگەر ئۇلار ئۇنداق قىلمىغان بولسا، بۇ ئىش نەدىن كەلگەن؟ ئىسلامنىڭ دەسلەپكى 100 يىلدەك مەزگىلدە بۇنداق ئىشلار بولۇپ باققان ئەمەس. بىر ئادەم ئۆلۈپ كەتكەندە، ئۇنىڭ يېقىنلىرى «مەن ئۇنىڭ ئۈچۈن چوقۇم بىر ئىش قىلمىسام، ئۇنىڭغا ياردەم قىلمىسام بولمايدۇ. قۇرئان ئەڭ ياخشى كىتاب، شۇڭا بىر توپ مۇسۇلمانلارنى يىغىپ، قۇرئاننى قىرائەت قىلايلى»، دېگەن ھېسسىياتقا كېلىدۇ. بۇ ئىش ئەنە شۇنداق ھېسسىياتتىن باشلانغان. ھېلىقىدەك كىشىلەرنىڭ نىيىتى توغرا بولۇشى مۇمكىن، ئەمما ئۇنىڭ كۆڭلى توغرا ئەمەس. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە مۇشۇنداق ئەھۋالدا قانداق ئىشلارنى قىلساق بولىدىغانلىقى ھەققىدىكى كۆپلىگەن تەلىماتلارنى بەرگەن. يېقىنلىرىمىز تۈگەپ كەتكەندە بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كۆرسەتكەن ئىشلارنى قىلساق بولىدۇ. مەسىلەن، ھەج قىلىش، ئۆمرە قىلىش، ساخاۋەت ئىشلىرى ئۈچۈن پۇل ئىئانە قىلىش، كەمبەغەللەرنى يۆلەپ ئاللاھتىن مۇكاپات تىلەش، ئاللاھنىڭ نامى بىلەن «بىسمىللاھ» دەپ مال قۇربانلىق قىلىش، ئۇ گۆشنى كەمبەغەللەرگە تارقىتىپ بېرىش، ئۆلۈپ كەتكەن كىشىلەرنىڭ تۇغقانلىرىنى يوقلاش قاتارلىقلار. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەرگىزمۇ بىر ئادەم ۋاپات بولۇپ 7 كۈن ياكى 40 كۈن ئۆتكەندە توپلىشىپ، قۇرئاننى قىرائەت قىلىڭلار، دەپ باققان ئەمەس. ئەگەر ئۇ ئۇنداق قىلمىغان بولسا، ساھابىلەر ئۇنداق قىلمىغان بولسا، ئەڭ دەسلەپكى مۇسۇلمانلار ئۇنداق قىلمىغان بولسا، نېمىشقا بىز شۇنداق قىلىمىز؟ بۇنداق ئىش ئىسلامنىڭ ئىچىدىكى ئىش ئەمەس بولۇپ، بىز ئۇنى رەت قىلىشىمىز كېرەك.

--سوئال: بىر ئادەم ئۆلۈپ كەتكەندە، كىشىلەر بىر يەرلىكنىڭ ئەتراپىغا توپلىشىپ، سۈرە ياسىن ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش بىرەر ئالاھىدە سۈرىنى قايتا-قايتا خەتمە قىلىش ئىشىغا قانداق قارايسىز؟
جاۋاب: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھايات ۋاقتىدا ساھابىلەردىن بىرى ئۆلۈپ كېتىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭ يەرلىكىگە بارىدۇ. ئۇ چاغدا كىشىلەر يەرلىكلەرنى ئالدىن كولاپ قويمايدىكەندۇق. كىشىلەر ئۆلۈپ كەتكەن ساھابىنىڭ يەرلىكنى كولاۋاتقاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام توپلاشقان كىشىلەرگە «ئۆلۈم ھەممىمىزنىڭ بېشىدا بار» دېگەندەك ئۆلۈمنى كىشىلەرنىڭ سەمىگە سېلىپ قويىدىغان سۆزلەرنى قىلىپ تۇرغان. مېيىتنى يەرلىككە قويۇپ بولۇپ، يەرلىككە توپا تاشلاۋاتقاندا بولسا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەتراپىدىكىلەرگە يەرلىكتە ياتقان ئادەم ئۈچۈن دۇئا

قىلىشنى، چۈنكى شۇ چاغدا پەرىشتىلەر كېلىدىغانلىقىنى ئېيتقان. ئۇنىڭدىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام 5 مىنۇت، 10 مىنۇت ياكى 15 مىنۇتتەك ۋاقىت يەرلىكنىڭ قېشىدا تۇرغان. ھەممە ئۆلۈپ كەتكەن ساھابە ئۈچۈن ئۆز ئالدىغا ئايرىم دۇئا قىلغان. ئۇ كىشىلەرنى ئوپچە دۇئا قىلىشقا تەشكىللىمىگەن. ئۇ دېگەن ئاللاھنىڭ ئەلچىسى بولغاچقا، ھېچ قانداق ئادەمنىڭ دۇئاسى ئاللاھ تەرىپىدىن ئۇنىڭ دۇئاسىدەك قوبۇل قىلىنمايدۇ. گەرچە شۇ چاغدا ئوپچە دۇئا قىلىش پۇرستى بار بولۇپ تۇرسىمۇ، ئۇ ئۇنداق قىلمىغان. ئۇ ئۆز ئالدىغا ئايرىم دۇئا قىلغان، ھەممە قالغان كىشىلەرگىمۇ ئۆز ئالدىغا ئايرىم-ئايرىم دۇئا قىلىشنى تاپىلىغان. شۇنىڭ بىلەن ھەممە ئادەملەر يەرلىكتىكى ئادەم ئۈچۈن دۇئا قىلىپ، ئاللاھتىن ئۇنىڭ گۇناھلىرىنى كەچۈرۈۋېتىشنى، ئۇنىڭغا جەننەت ئاتا قىلىشنى تىلىگەن. ئۇلار قىلغان دۇئالار قۇرئان ۋە سۈننەتتە بار. ئەگەر سىز ھېلىقى دۇئالارنى بىلمىسىڭىز، ئۆلۈپ كەتكەن كىشى ئۈچۈن ئۆزىڭىزنىڭ ئانا تىلىدا چىن يۈرىكىڭىزدىن چىقىرىپ باشقا دۇئالارنى قىلسىڭىز بولۇۋېرىدۇ. «ئاللاھ ئۇنىڭ گۇناھلىرىنى كەچۈرۈۋېتىڭ، ئۇنىڭ گۇناھلىرىنى پاكلىۋېتىڭ، ئۇنىڭ جەننەتتىكى دەرىجىسىنى ئۆستۈرۈپ بېرىڭ» دېگەندەك دۇئالارنى قىلىۋېتىپ، ئاندىن قايتىپ كەتسىڭىز بولۇۋېرىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام توپا بېشىدا ئۇزاق ساقلاپ تۇرمىغان، ياكى قۇرئاندىكى بىرەر ئالاھىدە ئايەتنى ئوقۇمىغان.

--سوئال: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى خاتىرىلەش ئىشىغا قانداق قارايسىز؟

--جاۋاب: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى ھەر يىلنىڭ مەلۇم بىر كۈنى خاتىرىلەش ئىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولۇپ، 600 يىلدەك ۋاقىت ئۆتكەندە پەيدا بولغان ئىش. بەزى ئۆلىمالارنىڭ قارىشىچە، بىر قىسىم كىشىلەر خرىستىئان دىنىدىكىلەرنىڭ روژدېستۋا بايرىمى (Christmas) بىلەن ئەيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى خاتىرىلىگەنلىكىنى كۆرگەندىن كېيىن، ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلغان كۈنىنى خاتىرىلەش ئىشىنى باشلىغان ئىكەن. ساھابىلەر دەۋرىدە ئۇنداق ئىش بولۇپ باققان ئەمەس. ھېچ قانداق مۇسۇلمانلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بولغان سادىقلىقتا ساھابىلەرنى بېسىپ چۈشەلمەيدۇ. شۇڭلاشقا ساھابىلەر قىلىپ باقمىغان بىر ئىشنى قىلىش توغرا ئەمەس. بىزمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يولىنى تۇتىشىمىز كېرەك. ئۇنىڭدىن باشقا يول تۇتۇش ئەقىلگە مۇۋاپىق ئەمەس. ئەگەر سىز «مەن ياخشىراق بىلىمەن» دەپ، باشقا ئىشلارنى قىلىدىكەنسىز، قىلغان ئىشلىرىڭىز رەت قىلىنىدۇ. باشقا ئىشلار ئىسلامنىڭ ئىچىدىكى ئىشلار ئەمەس. بەزى ئادەملەر «مېنىڭ بۇنداق قىلىشىم بىزنىڭ ئۆرپ-ئادىتىمىزگە، بىزنىڭ مەدەنىيىتىمىزگە ئۇيغۇن كېلىدۇ» دېيىشى مۇمكىن. بۇ يەردىكى مەسىلە، ئاللاھقا مەلۇم بىر شەكىلدە دۇئا قىلىش ئۆرپ-ئادەت ياكى مەدەنىيەتكە تەۋە ئىش ئەمەس. ئۇ بىر دىنىي ئىش-ھەرىكەت. ئەگەر سىز بىر خرىستىئان بولسىڭىز، سىز ئۇنداق دۇئا قىلمايتتىڭىز. تەبىئىي ئىش، ۋە مەدەنىيەتكە تەۋە ئىشلار بىرەر دىنغا بېقىنىدىغان بولمايدۇ. ئەگەر سىز قىلىۋاتقان ئىش ئاللاھ، ئۇنىڭ ئەلچىسى، سۈننەت، زىكىر، دۇئا ۋە ناماز قاتارلىقلار بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدىكەن، ئۇلار مەدەنىيەتكە تەۋە ئىش-ھەرىكەت بولمايدۇ. مەدەنىيەتكە تەۋە ئىش سىزنىڭ دىنىڭىزنىڭ ئاساسلىرىغا ۋە ئەقىدىگە مەنسۇپ بولمايدۇ. بۇ يەردىكى ئومۇمىي پرىنسىپ مۇنداق: سىز «مېنى ئاللاھ بىلەن يېقىنلاشتۇرىدۇ» دەپ ئويلاپ قىلغان ھەر قانداق ئىش دىنىي ئىش-ھەرىكەت بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇ جەھەتتە يول قويۇلىدىغان ئىشلارنىڭ ھەممىسى بىزنىڭ كىتابلىرىمىزدىن تېپىلىدۇ. ئەگەر سىزنىڭ بىرەر تۇغقىنىڭىز ئۆلۈپ كېتىپ، سىز ئاشۇ ئۆلۈپ كەتكەن كىشىگە بىرەر پايدا يەتكۈزىدۇ، دەپ ئويلاپ قىلغان ھەر قانداق ئىشمۇ دىنىي ئىش-ھەرىكەت بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

--سوئال: بىدئەتنىڭ ياخشىلىرى بارمۇ؟

--جاۋاب: «ياخشى بىدئەت» ۋە «يامان بىدئەت» دەيدىغان ئىش يوق. «ياخشى بىدئەت» دېگەن ئۇقۇمنى كۆتۈرۈپ چىقىش ئاللاھ بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى يالغانچىلىققا چىقارغانلىق بىلەن باراۋەر. چۈنكى، ئاللاھ قۇرئاندا ئۆزىنىڭ دىنىمىزنى مۇكەممەل قىلىپ بولغانلىقىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ بولغان. دىن قۇرئان بىلەن سۈننەتتىن كېلىدۇ. ئۇ بىرەر ئادەمدىن كەلمەيدۇ. مەن ئۆز ئوقۇغۇچىلىرىمغا ئۇلارنىڭ ماڭا قارىغۇلارچە ئەگىشىشىگە يول قويۇلمايدىغانلىقىنى داۋاملىق تەكىتلەپ تۇرىمەن. «ماڭا قارىغۇلارچە ئەگەش، سوئال سورىما، مەن نېمە دېسەم سەن شۇنداق قىل» دەيدىغان ھەر قانداق ئوقۇتقۇچى بىر خەتەرلىك كىشى بولۇپ، سىز ئۇنداق ئادەملەردىن ئۆزىڭىزنى يىراق تۇتۇشىڭىز كېرەك. مەن ئۆز ئوقۇغۇچىلىرىمغا «ئەگەر مەن قۇرئان ياكى سۈننەتتىن نەقىل كەلتۈرمىگەن بولسام، ئەگەر مەن ئۇچۇرنىڭ مەنبەسىنى دەپ بەرمىگەن بولسام، بولۇپمۇ دىنىي ئىش-پائالىيەتلەرگە، ھەمدە ئېتىقاد ۋە ئەقىدىگە ئائىت ئىشلاردا شۇنداق قىلمىغان بولسام، مېنىڭ ئىسلام دىنى ئۈستىدە گەپ قىلىش ھوقۇقۇم يوق»، دەيمەن. بىر نەرسىنى يېڭىدىن كەشىپ قىلىش ياكى بىر نەرسىنى ئۆزگەرتىش بىر ئالىمنىڭ قىلىدىغان ئىشى ئەمەس. بىر زىيالىينىڭ قىلىدىغان ئىشى ئەمەس. زىيالىيلارنىڭ ۋەزىپىسى كىتابلاردىن كەلگەن ئۇچۇرلارنى تۆۋەندىكىلەرگە يەتكۈزۈش.

بەزى كىشىلەر بىر ئىشنى 10 – 20 يىل قىلىۋېرىپ، ئۇ دىنىمىز ئىچىدىكى ئىش، دەپ ئويلاپ قالىدۇ. ئەگەر سىز مەلۇم بىر ئىشنىڭ توغرا ئىكەنلىكى ياكى ئەمەسلىكىنى بىلەلمەي قالسىڭىز، ئاللاھ سىزگە بىر مېڭە ئاتا قىلغان، سىزگە ئەقىل بەرگەن، شۇلارنى ئىشلىتىپ ئويلاڭ. ھەمدە ئەتراپىڭىزدىكى كىشىلەردىن سوراڭ، باشقىلار بىلەن سۆزلىشىڭ، تەتقىق قىلىڭ، كىتاب ئوقۇڭ، ۋە ئۆزىڭىز ئويلاڭ، شۇنداق قىلىش ئارقىلىق بىر ئىشنىڭ قۇرئان بىلەن سۈننەتتە بار-يوقلۇقىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىڭ. بەزى ئىشلارنى كىشىلەر قىلىپ يۈرگىلى بىرەر 100 يىل بولۇپ قالغان بولۇشى مۇمكىن، ئەمما قۇرئان نازىل قىلىنغىلى ئاران 100 يىل بولمىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇنىڭدىن 14 ئەسىر بۇرۇن بىر يۈرۈش مۇكەممەل ئۆلچۈملەر بىلەن كەلگەن. بىرەر خاتا ئىشنى قىلىۋاتقان كىشىلەرنىڭ سانىغا قاراپ ئالدىنىپ قالماڭ. ھازىر دۇنيادا قانچىلىك ئادەملەر «ئاللاھنىڭ بالىسى بار»، دەپ ئويلايدۇ (بۇ سۆز خرىستىئانلارغا قارىتىلغان — بىلىمخۇمار)؟ ئاشۇنداق ئويلايدىغان كىشىلەرنىڭ سانى ئىنتايىن كۆپ. شۇڭا سانىغا ئالدىنىپ قالماڭ. قۇرئان بىلەن سۈننەتنىڭ تېكىستلىرىگە قايتىپ بېرىڭ، ھەمدە ئاللاھتىن يول كۆرسىتىشنى تىلەڭ. شۇنداق قىلسىڭىز، ئاللاھنىڭ ياردىمىگە ئېرىشىسىز.

يۇقىرىدىكى تېلېۋىزور پروگراممىسىنىڭ مەن بۇ قېتىم تونۇشتۇرماقچى بولغان مەزمۇنى مۇشۇ يەردە ئاخىرلاشتى.

7. جامائەت بىلەن خۇراپات گۇرۇھى (Community and Cult)

ياسىر قازى يۇقىرىدا سۆزلىگەن مەزمۇن بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك يەنە بىر ئۇقۇم بار. ئۇ بولسىمۇ جامائەت بىلەن خۇراپات گۇرۇھىنىڭ پەرقىدىن ئىبارەت. «ئويغان» بەرگەن بىر قېتىملىق خۇتبە نۇتقىدا جامائەت بىلەن خۇراپات گۇرۇھىنىڭ پەرقى ئۈستىدىمۇ توختالغان بولۇپ [3]، تۆۋەندە مەن ئاشۇ مەزمۇننىمۇ قىسقىچە بايان قىلىپ ئۆتىمەن. مەزكۇر خۇتبىنىڭ سىن ھۆججىتىنىڭ ئۇزۇنلۇقى بىر سائەت 16 مىنۇت بولۇپ، ئۇ تورلارغا 2011-يىلى 23-سېنتەبىردە چىقىرىلغان ئىكەن. ئۇنىڭ تېمىسى «ئۆزىڭىزنىڭ ئىستىقبالىنى ئۆز قولىڭىزدا ساقلاڭ» ئىكەن. تۆۋەندىكىسى ئويغاننىڭ دېگەنلىرى (نومۇرلارنى مەن ئۆزۈم قويدۇم).

(1) بىر جامائەت ياكى بىر كوللېكتىپ ھەممە كىشىلەرنى قارشى ئالىدۇ. كىشىلەر ئارىسىدىكى رەڭدارلىقنى قەدىرلەيدۇ. كىشىلەرنىڭ بىر-بىرىگە ئوخشىماسلىقى بىر ياخشى ئىش، دەپ ھېسابلىنىدۇ. چۈنكى، كىشىلەرنىڭ ئوخشىماسلىقى جامائەتنىڭ كۈچىگە كۈچ ۋە سۈپىتىگە سۈپەت قوشىدۇ. ئەمما، خۇراپات گۇرۇھى بولسا ھەممە كىشىلەرنىڭ ئوخشاش بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ. ھەممە ئەزالاردىن ئوخشاش سۆزلەشنى، ئوخشاش كىيىنىشنى، ئوخشاش يۈرۈش-تۇرۇشقا ئىگە بولۇشنى، قىسقىسى، ئەزالارنىڭ ھەممە جەھەتلەردە بىرلىككە كەلگەن بولۇشنى تەلەپ قىلىدۇ.

(2) بىر جامائەت ئىچىدە ئەگەر بىر ئادەم خاتالىق ئۆتكۈزگەن بولسا، جامائەت ئەزالىرى ئۇ ئادەمنى ئۆز ئىچىگە ئېلىپ، «كېلىڭ، بىز ھەممىمىز خاتالىق ئۆتكۈزىمىز، بىز سىزگە ياردەم قىلايلى»، دەيدۇ. ھەمدە ئۇ كىشىگە ئۆزىنى تولۇق ئوڭشىۋالغۇچە ياردەم قىلىدۇ. باشقىچە قىلىپ ئېيتساق، جامائەت ئىچىدە ھەممە ئادەم بىللە سەپەر قىلىدىغان بولۇپ، بىرەر ئادەم يىقىلىپ چۈشكەن بولسا ئۇنى يۆلەپ، ئۆزلىرى بىلەن بىللە ئېلىپ ماڭىدۇ. خۇراپات گۇرۇھىدا بولسا بىر ئادەم خاتالىق ئۆتكۈزسە، ئۇ گۇرۇپپىدىن چىقىرىلىدۇ. خاتالىققا يول قويۇلمايدۇ.

(3) بىر جامائەت ئىچىدە، ئەگەر سىزدە بىر يېڭى ئىدىيە بار بولۇپ، ئۇنى كىشىلەرگە بىلدۈرمەكچى بولسىڭىز، بۇ ئىشنى سىز ئوچۇق-ئاشكارا سۆھبەتلىشىش ئارقىلىق ئىشقا ئاشۇرىسىز. سوئال سوراشنى تەشەببۇس قىلىسىز، ھەمدە سوئال سورىغانلارنى تەنقىد قىلمايسىز. سوئال سوراشتىن قورقماي، ئېنىق بولمىغان ئىشلارنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋالىسىز. جامائەت كىشىلەرنىڭ بىر-بىرى بىلەن ئوچۇق-ئاشكارا پىكىر ئالماشتۇرۇشىنى تەشەببۇس قىلىدۇ. كىشىلەرمۇ ئۆزىگە قالايمىقان قالپاق كىيدۈرۈلۈشىدىن ئەنسىرەپ ئولتۇرماي، ھەر قانداق سوئالنى سوراۋېرىدۇ. خۇراپات گۇرۇھىدا سىزنىڭ سوئال سورىشىڭىزغا يول قويۇلمايدۇ. ئەگەر سىز مەلۇم بىر سوئالنى سورىسىڭىز، «يۈرىكىڭ ئاشۇنداق سوئالنى سورىغۇدەك يوغىناپ كەتتىمۇ؟ ئۆزۈڭدىن نومۇس قىل. سەن نېمىشقا باشقىلاردەك بولمايسەن؟» دېگەندەك گەپلەرنى ئاڭلايسىز.

(4) بىر جامائەت ئىچىدە بىز يالغۇز ئۆزىمىزنى تولۇق چۈشىنىشكە ئېھتىياجلىق بولۇپ قالماستىن، ئۆزىمىزنىڭ قوشنىلىرىنى چۈشىنىشكىمۇ ھاجەتمەن بولىمىز. شۇنىڭ بىلەن بىز چېركاۋلارغىمۇ بارىمىز، ئوت ئۆچۈرۈش ئەترىتىگىمۇ بارىمىز، قوشنىمىزنىڭكىگىمۇ بېرىپ، ئۇلارنىمۇ بىزنىڭكىگە تەكلىپ قىلىمىز. ئۇلارغا «ماڭا ئۆزىڭىزنىڭ ئېتىقادى ھەققىدە سۆزلەپ بېرىڭ، مەنمۇ سىزگە شۇنداق قىلاي»، دەيمىز. ياخشى ئىشلار ۋە تەقۋالىق ئۈچۈن ئۆز-ئارا ھەمكارلىشىمىز. بىر قىسىم ئىشلاردا بىر-بىرىمىزنى قوللايمىز. جامائەت ئەزالىرى سىرتتىكىلەر بىلەن مۇناسىۋەت ئورنىتىپ، سىرتتىكىلەرنىڭ ئۆزلىرىنى بىلىشنى قولغا كەلتۈرىدۇ. خۇراپات گۇرۇھى بولسا سىرت بىلەن ئالاقىلىشىشنى ئۆچ كۆرىدۇ. ئۇلار ئۆزلىرىنى ئايرىم تۇتۇپ، سىرتقى دۇنيا بىلەن بولغان مۇناسىۋەتنى پۈتۈنلەي ئۈزۈۋېتىدۇ. ئۆز ئەزالىرىغا «باشقا ھېچ كىمنىڭ گېپىگە قۇلاق سالماڭلار، چۈنكى ئۇلار سىلەرگە بۇزغۇنچىلىق قىلىدۇ. سىلەرنىڭ ئۆزۈڭلارنى بىخەتەر ساقلاشنىڭ بىردىنبىر ئۇسۇلى بىزنىڭ گېپىمىزنى ئاڭلاش. بىزنىڭ تۇتقان يولىمىز توغرا، قالغانلارنىڭ ھەممىسى توغرا يولدىن چەتنەپ كەتكەنلەر. ئۇلار سىلەرنىڭ ئەقىدەڭلارنى بۇزۇۋېتىدۇ. ماۋۇ زاتنىڭ گېپىنى ئاڭلىماڭلار. ئاۋۇ قۇرۇلتايغا بارماڭلار. پالانى مەسچىتكە كىرمەڭلار. ئۇ يەرگە بارماڭلار، بۇ يەرگە كىرمەڭلار. ئۇ يەرلەردە ئۆزۈڭلارنى يوقىتىپ قويىسىلەر، سىلەرنى پەقەت بىزلا ياخشى قوغداپ تۇرالايمىز»، دېگەنگە ئوخشاش گەپلەرنى قىلىدۇ.

(5) جامائەتنىڭ ئەڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى ئائىلىلەرنى كۈچلەندۈرۈشكە ياردەم قىلىش. جامائەت سىزنى ياخشىراق دادا بولۇشقا، ياخشىراق ئەر بولۇشقا، ياخشىراق خوتۇن بولۇشقا، ياخشىراق بالا بولۇشقا، ۋە ياخشىراق قوشنا بولۇشقا يېتەكلەيدۇ. سىزنى باشقىلار بىلەن ياخشىراق مۇناسىۋەت ئورنىتىشقا تەربىيىلەيدۇ. خۇراپات گۇرۇھى بولسا سىزنى ئائىلىڭىزدىن ئايرىۋېتىدۇ. سىز بىلەن ئائىلىڭىزدىكىلەر ئوتتۇرىسىدا ئىختىلاپ پەيدا قىلىدۇ. ئۇلار بىلەن پىكىر ئوخشىماسلىقى ۋە تالاش-تارتىش پەيدا قىلىدۇ. ئۆيىڭىزنى بىر ئۇرۇش مەيدانىغا ئايلاندۇرۇپ قويىدۇ. چۈنكى سىز ئائىلىڭىزدىكىلەرنى ئۆز ئىرادىڭىز بويىچە ئۆزگەرتمەكچى بولىسىز، ئەمما ئۇلار سىز تەرغىب قىلغان خۇراپاتلىقنى قوبۇل قىلمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئائىلىڭىزدىكىلەر سىزنىڭ دۈشمىنىڭىزگە ئايلىنىدۇ. خۇراپات گۇرۇھى ھەتتا سىزنىڭ ئائىلىڭىزنى بىر «گۇناھكار ئائىلە» گە چىقىرىۋېتەلەيدۇ. سىزگە «ئۆيۈڭدىكىلەر مۇشۇ دۇنياغا بېرىلىپ كېتىپتۇ، بىزلەر بولساق ھەقىقىي دىنچىلار، شۇڭا ئۆيۈڭ بىلەن مۇناسىۋەتنى ئۈزگىن»، دەيدۇ.

مېنىڭ بۇ ئىككى قۇرۇلمىنى يۇقىرىقىدەك پەرقلەندۈرۈشۈمدىكى سەۋەب، ئامېرىكىدىكى نۇرغۇن مەسچىتلەر خۇراپات گۇرۇھلىرى بولۇپ، بىزگە زۆرۈر بولغىنى بولسا جامائەتتىن ئىبارەت. بىز جامائەتكە تولىمۇ ئېھتىياجلىق. بىز يۇقىرىقىدەك پەرقلەرنى چۈشىنىشىمىز، ھەمدە ئۆز مەسچىتلىرىمىزنىڭ خۇراپاتلىقتىن قۇتۇلۇپ، تەدرىجىي ھالدا بىر جامائەتكە ئۆزگىرىشىنى قولغا كەلتۈرۈشىمىز كېرەك. بىز بەزىدە ئاشۇ ئىككى نەرسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرۇپ قالىمىز. بىزنىڭ ئۈمىدىمىز ئۆز مەسچىتلىرىمىزنىڭ ھەممىسىنى ساغلام، ئىشلارنى ياخشى ئېلىپ بارىدىغان جامائەتكە ئايلاندۇرۇش، ھەمدە ئۇلارنىڭ خۇراپات گۇرۇھىغا ئايلىنىپ قېلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش.

ئويغاننىڭ مەن بۇ قېتىم بايان قىلماقچى بولغان سۆزى مۇشۇ يەردە ئاخىرلاشتى.

8. ئاخىرقى سۆز

مەن يېقىندا تورلارغا يوللىغان «نېمشقا مۇسۇلمانلار ئارقىدا قالدى؟» دېگەن ماقالىدە مۇسۇلمانلارنىڭ ئارقىدا قېلىشىنىڭ تۆۋەندىكىدەك 4 سەۋەبىنى چۈشەندۈردۈم:

--(1) تارىخىي سەۋەب
--(2) سىياسىي سەۋەب
--(3) ئەقىدىگە ئائىت سەۋەبلەر
--(4) مۇسۇلمانلارنىڭ سانى كۆپ، ئەمما سۈپىتى تۆۋەن بولۇشى

مەن تورلارغا ئالدىنقى ھەپتە يوللىغان «ئىلىم-پەن ۋە دىن» دېگەن ماقالىدىن بىز مۇسۇلمانلارنىڭ ھازىرقىدەك ئارقىدا قېلىشىنىڭ يەنە بىر سەۋەبىنى بايقىيالايمىز. يەنى:

--(5) مۇسۇلمانلارنىڭ پەقەت ئاللاھ، روھ ۋە ئاخىرەتنى تەكىتلەپ، كائىنات، بەدەن ۋە ھازىرقى دۇنياغا سەل قارىشى، ياكى پەقەت دىنغىلا كۆڭۈل بۆلۈپ، ئىلىم-پەنگە سەل قارىشى.

مېنىڭچە يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان 5-سەۋەب ئەمەلىيەتتە 4-سەۋەبنى كەلتۈرۈپ چىقارغان، دەپ قاراشقىمۇ بولىدۇ.

مۇسۇلمانلار تەرەققىياتتا دۇنيانىڭ ئالدىدا ماڭغان 1550-يىللارغىچە بولغان مەزگىلدە دۇنيادىكى باشقا زېمىنلار، بولۇپمۇ ياۋروپامۇ كائىنات، بەدەن ۋە ھازىرقى دۇنيانى چۈشىنىش جەھەتتە ئۇنچىۋالا تەرەققىي قىلمىغان. يەنى، مۇسۇلمانلار دۇچ كەلگەن رىقابەتمۇ ئانچە كۈچلۈك بولمىغان. شۇنىڭ بىلەن بىللە، ياۋروپا پۈتۈن دىققىتىنى خۇدا، روھ ۋە ئاخىرەتتىن كائىنات، بەدەن ۋە ھازىرقى دۇنياغا يۆتكەشكە باشلىغان 1550-يىللىرىدىن كېيىن، مۇسۇلمانلار ئاساسەن ياۋروپالىقلارنىڭ تەتۈرىچە يول تۇتقان. شۇنىڭ بىلەن ياۋروپالىقلار بىلەن مۇسۇلمانلارنىڭ تەرەققىيات سەۋىيىسىدىكى ئارىلىق تەدرىجىي چوڭىيىپ، مۇسۇلمانلار بۈگۈنكى ھالەتكە چۈشۈپ قالغان. مانا بۇ مېنىڭ ئويغاننىڭ مەزكۇر دوكلاتىدىن ئالغان بىر تەسىراتىم.

مەن دىنىمىز ھەققىدە بىر مەزگىل ئىزدىنىش ئارقىلىق ئېرىشكەن يەنە بىر تەسىرات شۇكى، بىزنىڭ دىنىمىزنى توغرا ۋە تولۇق چۈشىنىش كائىنات، بەدەن ۋە ھازىرقى دۇنيا ھەققىدىكى كەڭ ۋە چوڭقۇر بىلىملەرنىمۇ تەلەپ قىلىدىكەن. يېقىنقى 5 ئەسىردەك ۋاقىتتىن بۇيان مۇسۇلمانلار ئارىسىدا باش كۆتۈرگەن ئېغىر دەرىجىدىكى خۇراپاتلىق ۋە بىدئەتلىك ئەھۋالى مۇسۇلمانلارنىڭ شۇ مەزگىلدە كائىنات، بەدەن ۋە ھازىرقى دۇنيانى تەتقىق قىلىش ۋە ئۇلارنى چۈشىنىشكە سەل قارىغانلىقى بىلەنمۇ مۇناسىۋەتلىك بولۇشى مۇمكىن. مەن ئاشۇنداق ئەھۋالنىڭ بەزى تەرەپلىرى ھەققىدە ئۆزۈم بۇنىڭدىن كېيىن تورلارغا يوللايدىغان بىر قانچە ماقالىلەردە يەنە مەخسۇس توختىلىمەن.

بەزى تورداشلار مەندىن «ئويغان» ھەققىدە ئازراق چۈشەنچە بېرىشنى ئىلتىماس قىلىپتۇ. شۇڭلاشقا مەن بۇ يەردە قىسقىچە چۈشەنچە بېرىپ، ماقالىنى ئاخىرلاشتۇراي.

ئويغاننىڭ دادىسى بۇرۇن پاكىستاننىڭ گېرمانىيىدە تۇرۇشلۇق ئەلچىخانىسىنىڭ ئەلچىسى بولۇپ، ئويغان شۇ مەزگىلدە بېرلىندا تۇغۇلغان. ئىككىنچى سىنىپ ئوقۇشنى باشلىغاندا ئۇنىڭ دادىسىنىڭ خىزمىتى سەئۇدى ئەرەبستاننىڭ جەددە شەھىرىگە يۆتكىلىپ، ئويغان كېيىنكى 6 يىللىق ئوقۇشنى شۇ يەردە تاماملىغان. ئاندىن ئامېرىكىغا كېلىپ، تولۇق ئوتتۇرىنى ۋە ئالىي مەكتەپنى نيۇ يورك شەھىرىدە ئوقۇغان. ئالىي مەكتەپتە ياۋروپا تارىخى، پەلسەپە، پسىخولوگىيە، ۋە ئىنسانشۇناسلىق قاتارلىق كەسپلەرنى ئوقۇغان. كېيىن نيۇ يورك شەھىرىدىكى «**Nassau Community College**» دېگەن ئالىي مەكتەپتە ئەرەب تىلى ئوقۇتقۇچىسى بولۇپ ئىشلىگەن. ئۇ 2006-يىلى ئەرەب تىلى ۋە قۇرئان ئوقۇتۇش ۋە تەتقىقاتى ئېلىپ بارىدىغان، ئىنگلىزچە «**The Bayyinah and the Institute for Arabic and Qur'anic Studies**» دەپ ئاتىلىدىغان بىر ئىنستىتۇتنى قۇرغان بولۇپ [4]، ئۇ ھازىر ئاشۇ مەكتەپتە لىدېر ۋە ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلەۋاتىدۇ [5]. ئۇنىڭ مەكتىپىدە 9 ئاي ئوقۇغان ئادەم ئەرەب تىلىنى پۇختا ئىگىلىيەلەيدىكەن. ئۇ يەنە پۈتۈن كۈچى بىلەن قۇرئاننى توغرا چۈشەندۈرۈش يولىدا تىرىشىۋاتىدۇ. ئۇ يېرىم سائەتتىن بىر سائەتكىچە بولغان لېكسىيە ياكى دوكلاتتا پەقەت قۇرئاندىكى بىر ياكى ئىككى ئايەتنىلا چۈشەندۈرىدۇ. ئويغان ھازىر 40 – 45 ياشلاردا بولۇپ (بۇ مېنىڭ پەرىزىم)، ئۇنىڭ 6 بالىسى بار ئىكەن. مەن ئۆزۈمنىڭ كېيىن تەييارلايدىغان يازمىلىرىدا ئويغان قىلىۋاتقان ۋە بۇنىڭدىن كېيىن قىلىدىغان ئىشلار توغرىسىدا يەنە تەپسىلىي ئۇچۇر بېرىمەن.

پايدىلىنىش ماتېرىياللىرى:

[1] Culture vs. Islam - Bid'ah - Yasir Qadhi - The Deen Show
https://www.youtube.com/watch?v=BA92oxF9Bm8

[2] http://www.thedeenshow.com/

[3] Take Hold of Your Future (starting from 51:00 – 55:46)
https://www.youtube.com/watch?v=UPLjU4jhsUY

[4] http://bayyinah.com/

[5] https://en.wikipedia.org/wiki/Nouman_Ali_Khan

بۇ ماقالىنى ئىنمىز «پىداكار» تەھرىرلىدى.

بۇ ماقالىنى ھېچكىمدىن سورىماي، مەنبەسىنى بەرگەن ئاساستا باشقا ھەر قانداق تورغا چىقارسىڭىز، ياكى ئېلكتابقا ئوخشاش باشقا ھەر قانداق شەكىلدە ئىشلەتسىڭىز بولۇۋېرىدۇ. بۇ ماقالە بارلىق ئۇيغۇرلارغا مەنسۇپ.